

PARLAMENTS DEL PRESIDENT DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

PRESENTACIÓ DEL LLIBRE CIÈNCIA I TÈCNICA ALS PAÏSOS CATALANS: UNA APROXIMACIÓ BIOGRÀFICA, DE LA FUNDACIÓ CATALANA PER A LA RECERCA

El dia 9 de maig de 1995 es presentà al Palau de la Generalitat de Catalunya el llibre *Ciència i tècnica als Països Catalans: Una aproximació biogràfica*, editat per la Fundació Catalana per a la Recerca.

L'I·l·m. Sr. Emili Giralt, president de l'Institut d'Estudis Catalans, pronuncià, en presència del M. Hble. Sr. Jordi Pujol, president de la Generalitat de Catalunya; l'Hble. Sr. Macià Alavedra, conseller d'Economia i Finances de la Generalitat de Catalunya i president del Patronat de la Fundació Catalana per a la Recerca, i el Sr. Josep A. Plana, director de la Fundació Catalana per a la Recerca, el parlament que reproduïm a continuació.

Devia ser a la tardor del 1993 que, en una conversa amb el Sr. Plana i Castellví sobre una possible col·laboració entre la Fundació Catalana per a la Recerca —de la qual porta la direcció—, sorgí el tema d'un estudi sobre història de la ciència a Catalunya. El tema era escaient respecte dels objectius de la Fundació i escaient i oportú de cara a l'Institut, que des de poc temps abans comptava entre les seves filials amb la Societat Catalana d'Història de la Ciència i de la Tècnica. Malgrat haver estat creada recentment, la Societat s'estava mostrant molt activa, amb ganes d'acomplir projectes ambiciosos i amb disponibilitat per a emprendre un treball col·lectiu gràcies a la qualificació dels seus socis i a la dedicació dels seus dirigents, en particular els senyors Josep M. Camarasa i Antoni Roca.

Acceptada, en principi, la proposta de col·laboració, els dos esmenats senyors reberen de les dues institucions —l'Institut i la

Fundació— l'encàrrec de planificar el contingut de l'obra —l'obra que presentem— així com d'assumir-ne la direcció i la coordinació. El projecte, centrat en una col·lecció de biografies de científics, va anar endavant al ritme previst, fins a arribar al moment actual, que la modèstia no ens pot impedir de qualificar de solemne.

La meva participació en aquest acte no té altre motiu que haver servit de nexa entre ambdues institucions, una de les quals —la que executà allò que prèviament havia estat planificat— és una societat filial de l'Institut d'Estudis Catalans, Institut que m'honro a presidir.

Quan hom fa la presentació d'un llibre és habitual parlar de l'autor i del contingut de l'obra presentada. És el que ara, breument, intentaré de fer. La cinquantena de biografies que integren aquests dos volums han estat redactades per trenta-set autors, que participen de les següents característiques:

— En primer lloc, tots són científics o tècnics professionals que no ignoren l'ofici d'historiador, i coneixen perfectament la significació i la problemàtica de la història que han escrit.

— En segon lloc, els autors han estat escollits en funció de llur especialitat, sense cap discriminació geogràfica; procedeixen, doncs, de totes les universitats catalanes —de Perpinyà a Alacant—, així com d'alguna d'espanyola i d'una dels Estats Units.

— En tercer lloc, gairebé tots ells són membres de la Societat Catalana d'Història de la Ciència i la Tècnica, protagonisme corporatiu, doncs, que m'és molt plaent de remarcar.

La cinquantena de biografies projectades —reduïdes finalment a quaranta-cinc per dificultats sorgides a l'hora de documentar-les— foren seleccionades d'acord amb quatre criteris:

— Pel primer criteri, d'ordre cronològic, la sèrie queda circumscrita a científics i tècnics actius d'ençà de 1850, i actualment difunts.

— Un segon criteri selectiu ha estat el de la «catalanitat», entesa d'una manera molt àmplia, que ha permès d'incloure persones no nascudes en terres de parla catalana, però actuant professionalment dins aquest àmbit geogràfic, com, per exemple, Odón de Buen o l'arxiduc d'Àustria Lluís Salvador d'Habsburg.

— Un tercer criteri selectiu es referia a les ciències i tècniques que calia incloure; en aquest punt hom optà per les ciències físicoma-

temàtiques, la química, la història natural, les anomenades ciències de la vida i les tècniques corresponents a cadascuna d'elles, excloses les tècniques mèdiques, que ja compten amb força estudis i agrupen un col·lectiu —els metges— excessivament nombrós per a un treball com el d'aquest llibre.

— Finalment, el quart criteri selectiu és d'índole historiogràfica; han estat triats uns professionals l'activitat dels quals podia representar una època, una disciplina científica o una institució; d'aquesta manera, la necessària restricció en el nombre de personatges biografiats no impediria de considerar un panorama més ampli, i el recull podria esdevenir una bona aproximació al conjunt de l'activitat científica i tecnològica catalana.

De cada biografiat, han estat posats en relleu el seu entorn personal, familiar i social; la formació científica o tècnica rebuda; l'eventual adscripció a una escola; la relació amb les institucions acadèmiques del seu temps, i les aportacions fetes a la ciència, així com les accions realitzades per tal d'incorporar a la societat les idees i les tècniques del món coetani.

Cap científic o tècnic no ha estat exclòs per raons ideològiques o d'escola, com ho demostra la presència entre els biografiats —per a donar-ne dos exemples prou significatius— d'evolucionistes i antievolucionistes, d'agnòstics i de declaradament creients.

Per tot el que he dit, ja es veu que les biografies no tenen caràcter apologetic ni responen a un tractament hagiogràfic. La col·lecció de biografies no pretén de presentar els biografiats com a models de res. Són els que són, i prou. No obstant això, jo em permetria destacar dos casos que tant en l'ordre científic com en l'humà constitueixen dos casos de «vides exemplars». Em refereixo a Narcís Monturiol, que no tenia estudis acadèmics, i fou l'inventor de l'*Ictineu*, el vaixell submarí. L'altre cas —més pròxim al nostre temps— el dona Ferran Sunyer i Balaguer, discapacitat físic, amb enormes dificultats de comunicació, que fou un matemàtic de renom internacional.

Per acabar, voldria afegir quelcom sobre unes característiques que em semblen molt comunes entre els biografiats:

— En primer lloc, les dificultats a l'hora de millorar, ampliar o perfeccionar la formació rebuda en els centres docents del país.

— Segonament, l'absència entre els biografiats del que n'hem dit un «català universal», com en d'altres camps ho poden ser Gaudí, Pau

Casals o Miró. Els nostres biografiats són homes situats a la «perifèria científica» (no en el rovell de l'ou), però són persones del «dia a dia» en la feina d'adequar o de mantenir (o d'*intentar*, ai las!, adequar i mantenir) el nivell científic del país al nivell dels temps moderns.

— Terçament, les biografies reflecteixen la situació del país en cadascun dels diversos moments. Com sempre, existeix un gran paral·lelisme entre la història general dels Països Catalans i les vicissituds històriques dels nostres intel·lectuals. Aquí només voldria destacar com és de visible l'impacte de la darrera guerra civil en la trajectòria vital dels biografiats més pròxims a nosaltres. L'exili fou la nota comuna a molts intel·lectuals catalans actius durant els anys trenta. Cal remarcar, però, que aquest exili no implicà una frenada definitiva en llur impuls creador. Homes com August Pi i Sunyer o Duran i Reynals saberen continuar a l'exili llur feina creativa, i no només per haver-se de guanyar la vida. A alguns altres, entre els que romangueren al país, els vencedors de la guerra els privaren de recursos i de mitjans per a poder continuar llur tasca, com és el cas de Fontserè, de Font i Quer...

I, per acabar, senyores i senyors, una darrera reflexió. Com sol passar en la recerca científica —i també en la històrica, que és objecte i matèria d'aquest llibre—, cada nova conquesta comporta nous problemes, nous plantejaments i nous incentius per a continuar la recerca. Tinc la seguretat que això també passarà en l'obra que avui presentem, i que el pas següent —el pas de superació dels resultats assolits avui— serà aviat possible si, com espero, continua la col·laboració entre la Fundació Catalana per a la Recerca i l'Institut d'Estudis Catalans.

Emili Giralt
President de l'Institut d'Estudis Catalans